

ԱՅՍՏԱՆ

Ի Ր Ե Ռ Ի Ր

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԵՐԿՐՈՐԴ, ԲԱՆԿԱՐԱԿԱՆ ԵՒ ԵՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Տարեկան գին կանխիկ զրուռ 100 :

Այս Լրագիրը ամեն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի :

Պշտեն զուրա գրագործ Լրագիրներուն փոխարին ծախքը ամեն տարին կը փոխուի :

Իր շափն համար չուր մը հրատարակեց ու շուքը դիտի ջնարկ տուցին 40 փութայ :

Կոտայի գրող ծանուցումը ձրի է :

Գրական եկամտի համար փոխարին ծախքը կը փոխուի :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՕԼԻՍ ՅՆՈՅԵՄԲԵՐ

Հէյնի իւր հարեմբ քաղաքատուր Հէրիֆ փաշայի մեռած ըլլալ վէ, Հաւ ձիւ Լաւիճի Էֆենտին վէրը թաղեալն է և մեռելութեան բարձր պատուով Հէյնի իւր հարեմբ անուանեցաւ . որ է Մէքքէ և Սէրիֆ քաղաքներուն կառավարիչ :

— Բարձրապատու փոխարքային նա մահ ըլլալուն դիմանին անգամ մեծ արգիւյթով լի էին Էֆենտին . Սպարտայի նահանգին ընդհանուր կուսակալ Բարձրապատու Սուլթան փաշային բարձրագոյն գրան գործակալ անուանեցաւ :

— Սեփարդի Քիւրի Էֆենտին Հէրիֆ փաշայի կուսակալ բարձրապատու Սուլթան փաշային բարձրագոյն գրան գործակալ անուանեցաւ :

— Սեփարդի Սուլթան Էֆենտին Պաշայի նահանգին ընդհանուր կուսակալ բարձրապատու Սուլթան փաշային բարձրագոյն գրան գործակալ անուանեցաւ :

— Սեփարդի Սուլթան Էֆենտին Սուլթանի նահանգին ընդհանուր կուսակալ բարձրապատու Սուլթան փաշային բարձրագոյն գրան գործակալ անուանեցաւ :

— Սեփարդի Սուլթան Էֆենտին Սուլթանի նահանգին ընդհանուր կուսակալ բարձրապատու Սուլթան փաշային բարձրագոյն գրան գործակալ անուանեցաւ :

— Սեփարդի Սուլթան Էֆենտին Սուլթանի նահանգին ընդհանուր կուսակալ բարձրապատու Սուլթան փաշային բարձրագոյն գրան գործակալ անուանեցաւ :

— Սեփարդի Սուլթան Էֆենտին Սուլթանի նահանգին ընդհանուր կուսակալ բարձրապատու Սուլթան փաշային բարձրագոյն գրան գործակալ անուանեցաւ :

— Սեփարդի Սուլթան Էֆենտին Սուլթանի նահանգին ընդհանուր կուսակալ բարձրապատու Սուլթան փաշային բարձրագոյն գրան գործակալ անուանեցաւ :

— Սեփարդի Սուլթան Էֆենտին Սուլթանի նահանգին ընդհանուր կուսակալ բարձրապատու Սուլթան փաշային բարձրագոյն գրան գործակալ անուանեցաւ :

— Սեփարդի Սուլթան Էֆենտին Սուլթանի նահանգին ընդհանուր կուսակալ բարձրապատու Սուլթան փաշային բարձրագոյն գրան գործակալ անուանեցաւ :

հիւանդութեան վրայ կ'ըլլայ, աւելի ըզգուշութեան համար յիշեալ շաբաթը և մինչև հինգ օր Կոտայի քաղաքէն լուսնալիցաւ :

— Սուլթաններու Հէյնի հանգուցեալ Սուր Պէշիֆին կողմը Հիւանդութեան իւր անուանեցին մեծագործ տէրութեան հրաման եղաւ իւր ընտանեօրը իր հայրենիքը դառնալու : Պատուաւոր կերպով ապրելու բաւական ըլլալու չափ եկամուտ կապեցաւ իրեն ընտանեացը և յատուկ յանձնարարական թղթեր ալ տրուեցան այն իր զին կառավարիչներուն :

— Սուլթաններու եկամտի նոր նամակներ կը ծանուցանեն որ նոյն քաղաքը Կոտայի հիւանդութեան քանի մի իրականում երբեք չէր :

— Կոտայի նահանգին ընդհանուր կուսակալ բարձրապատու Սուլթան փաշային կոտայի բարձրագոյն գրան հրաման հրովարտուի գնաց . ու վնոյն բարձրապատու փաշային հրաման տրուեցաւ Իրանի տէրութեան Սուլթանի կողմէն :

— Կոտայի կառավարիչները կը պատմեն որ անցածները Սուլթան քաղաքը տաճիկները հայոց եկեղեցիներ կոտորեն , հայերն ալ դէմ դրեն , և այս պատճառով երկու կողմէն ալ արիւն հեղուկութիւն եղեր է : Եւ ըստ լրագիրներէն մեզ աշխատութեան աղաւթներն այս լուր տուաւ հանելու . լուրը հրատարակելէն ետքը նոյն իսկ իրենք հրատարակելին թէ այս լուրը սուտ է եղեր :

— Հատ անգամ կը պատահի որ այս պէս սուտ լուրեր ճշմարիտ կարծելով կը դրեն , բայց ամեն անգամին . լուրը սուտ ըլլալը կամ չեն իմանար , կամ իմանան ու չեն դրել չեն ուզեր , և աւանդով պատմած սուտերն իրենք ճշմարիտ կը քալեն :

— Սուլթաններու երբեք Սուլթանի Բորթաֆօլի քաղաքին կը պատահի , որ կը կարծեն թէ իրեն կոտայի թղթակցը զինքը բնաւ չի խաբար . ուստի ինչ գիր որ առնեն իրենք ստացը կը տան և իւր եղբոր կը լսեն : Եւ ինչ կարգը երբեք դատարար ալ կը պատմուին . սակայն անանկ փոխաւ , որ դատարար չառնալով քաղաքական և ըստ տեղական իրեն կրօնականի կը դառնայ Բորթաֆօլի թղթակցին գրիչին տակը . և դատարարական ատենին առաջը դատարար կորսնցնողը Բորթաֆօլի մէջ իր դատարարութեան կը գտնուի և կը միջնորդուի . սակայն այդպիսի թղթական իրենք իրենք կը քալեն հրատարակելու գործը առաւ լրագիրներուն յարգը կոտորելու առիթ մը կը ըլլայ :

— Հիւանդութեան 8 ին հինգ շաբաթ օրը Լուրեն մէկ տաճիկ հարսնիք մը շատ բաղնալիս ժողոված էր . ու ըստ մեծ մասը կնիկ մարդիկ էին ըստ սովորութեան : Տունը հին ըլլալով այս քան բաղնալիսը չի կրցաւ վերցու

նել , փլաւ . և հարող և երկու հարկերի չափ ալ կանայք փլաւին հետ տանը վերի յարկէն մինչև վարի գետնին վրայ ինկան , բայց քանի մը չի կրցելով միայն քիչ մը վախով ապաստեցան :

— Հիւանդութեան 16-28 Սեփարդի գրոված նամակ մը կը պատմեն որ այն շաբաթ որ Պէրոգ եղած էր և անցած շաբաթու պատմեցին , Սեփարդի զատ Տեղին քաղաքն ալ շատ քիչ ժամանակ մը լի էր : Սեփարդի 30 ին և հիւանդութեան 5 ին Սեփարդի քաղաքն ալ շաբաթ եղեր , բայց թէ թէ անցեր է :

— Սեփարդի պէշիֆին անուան տունն ու ընտանիքն մի խառնարար մարդիկ Պէշիֆին քաղաքը գնալով ընտանիքն իրենք հիւանդութեան պատմեցին քաղաքը կը նեղան . քանի մի ապակիները կը կոտորեն : Սեփարդի Սեփարդի իշխանն անկողնի վրայ կը պառկէ . նա խառնարարներն Պ . Սեփարդի կը իրենք ինկնելու հիւանդութեան Պ . Սեփարդի եղած անարգանացը թողութիւն ուղեւոր համար : Պ . Սեփարդի այսինքն հերքելով սեպեղով հիւանդութեան իրենք անարգանացը ինկնելու տէրութեան գրողը վերցուց . որ իրենք կառավարութեան հետ աւելուելու նշան կը սեպուի :

ԵՐԿՐՈՐԴ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՅԱԿԱՆ : Ի քաղաքայի նախնիքաց թերթին մէջ պատմեցինք ֆառաւոր կառավարութեան պաշտօնեայ նախարարներուն ամենուն մէկէն իրենց պաշտօնէն հրաժարելու . և հասարակագէտ տեղեկան նախագահին ալ անոնց հրաժարականը ընդունելու : Փառաւորը Գառաւոր օրագիրը հիւանդութեան 10 ին թերթին մէջ այս բանին վրայ հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ :

— Կառավարութեան գիւանդ ասկէց քանի մի օր առաջ խորհուրդ ըլլալով , որուն նախագահ էր գործադիր կարողութեան գլուխը , հասարակագէտ տեղեկան նախագահը յայտնապէս առաջարկեց պաշտօնեաներուն որ մայիս 31 ին դրամ օրէնքը վերցնելուն ճարը նային :

— Խորհրդականներուն մեծագոյն մասը այս առաջարկութեան ամենայն զօրութեամբ դէմ դրին . և ամենէն աւելի Պ . Սեփարդի : Եւ ըստ նախագահը երբ ըսածին վրայ ամուր կեցաւ , պաշտօնեաները ամենը մեկէն հրաժարականին տուին : Սեփարդի գործող տեղեկան նախարարը յայտնի ըստ . այն պայմանով կը կենամ պաշտօնին վրայ , որ մայիս 31 ին օրէնքը հաստատուն մնայ չաւրուի . և Պ . Սեփարդի գործող տեղեկան պաշտօնով մը Սեփարդի գործող տեղեկան պաշտօնարարը եւ իւր հետեւին , որ այն երեւելի անձը , Սեփարդի իշխանին յատուկ

խորհրդականն է . և գեղարուութեամբ Պէշիֆին գտնուած ատենն ալ քանի մը անգամ Սեփարդի խառնարարն ապիկայ Փարիզ կանչեց . քաղաքին պառագայներուն մէջ խորհրդակցելու համար :

— Պաշտօնեայ ժողովքը ըլլալէն երկու օր ետքը ստիկանութեան տեսուչը հասարակագէտ տեղեկան նախագահին քով մտաւ . երկար խօսեցաւ և շատ աշխատեցաւ նախագահին հետ կրցունելու համար թէ մայիս 31 ին օրէնքը ընդունելն որքան գեղութիւններ կը ծագին . ամենն ալ պարագայէն ալ իր հրաժարականը տուաւ :

— Սեփարդի իշխանն այս բանին վրայ յամարեցաւ պատճառը , 1852 ին ընտրութեան մէջ նորէն նախագահ ընտրուելը պաշտօնակներն է : Սեփարդի 31 ին դրամ օրէնքը ընտրութեան վրայ պայմաններ և թէ թէ ինչ ներկայութեան ընտրութեան համար իր պաշտօնակներն է . և դուրս մնալով իրենք ալ որ բնաւ չաւրուցաւ :

— Սեփարդի իշխանն այս օրէնքը վերցնելու քաղաքին իր կողմը շահած կը ըլլար . բայց այն չէր մտածէր որ այս կերպով խառնարարը մարդիկ ազգային օրէնքաց ժողովքին մէջ մտնելով ժողովքին ուժը կը բաժնուէր , և ամեն կառավարութեան թշնամի ընկերական յեղափոխականները կը դրանային :

— Սեփարդի իշխանն այս օրէնքը վերցնելու քաղաքին իր կողմը շահած կը ըլլար . բայց այն չէր մտածէր որ այս կերպով խառնարարը մարդիկ ազգային օրէնքաց ժողովքին մէջ մտնելով ժողովքին ուժը կը բաժնուէր , և ամեն կառավարութեան թշնամի ընկերական յեղափոխականները կը դրանային :

— Սեփարդի իշխանն այս օրէնքը վերցնելու քաղաքին իր կողմը շահած կը ըլլար . բայց այն չէր մտածէր որ այս կերպով խառնարարը մարդիկ ազգային օրէնքաց ժողովքին մէջ մտնելով ժողովքին ուժը կը բաժնուէր , և ամեն կառավարութեան թշնամի ընկերական յեղափոխականները կը դրանային :

— Սեփարդի իշխանն այս օրէնքը վերցնելու քաղաքին իր կողմը շահած կը ըլլար . բայց այն չէր մտածէր որ այս կերպով խառնարարը մարդիկ ազգային օրէնքաց ժողովքին մէջ մտնելով ժողովքին ուժը կը բաժնուէր , և ամեն կառավարութեան թշնամի ընկերական յեղափոխականները կը դրանային :

— Սեփարդի իշխանն այս օրէնքը վերցնելու քաղաքին իր կողմը շահած կը ըլլար . բայց այն չէր մտածէր որ այս կերպով խառնարարը մարդիկ ազգային օրէնքաց ժողովքին մէջ մտնելով ժողովքին ուժը կը բաժնուէր , և ամեն կառավարութեան թշնամի ընկերական յեղափոխականները կը դրանային :

— Սեփարդի իշխանն այս օրէնքը վերցնելու քաղաքին իր կողմը շահած կը ըլլար . բայց այն չէր մտածէր որ այս կերպով խառնարարը մարդիկ ազգային օրէնքաց ժողովքին մէջ մտնելով ժողովքին ուժը կը բաժնուէր , և ամեն կառավարութեան թշնամի ընկերական յեղափոխականները կը դրանային :

— Սեփարդի իշխանն այս օրէնքը վերցնելու քաղաքին իր կողմը շահած կը ըլլար . բայց այն չէր մտածէր որ այս կերպով խառնարարը մարդիկ ազգային օրէնքաց ժողովքին մէջ մտնելով ժողովքին ուժը կը բաժնուէր , և ամեն կառավարութեան թշնամի ընկերական յեղափոխականները կը դրանային :

— Սեփարդի իշխանն այս օրէնքը վերցնելու քաղաքին իր կողմը շահած կը ըլլար . բայց այն չէր մտածէր որ այս կերպով խառնարարը մարդիկ ազգային օրէնքաց ժողովքին մէջ մտնելով ժողովքին ուժը կը բաժնուէր , և ամեն կառավարութեան թշնամի ընկերական յեղափոխականները կը դրանային :

կուլթեամբ : Դրանք եկած զինուորներն
բնի պատերազմի կանոնով յարձակե-
ցան խուլայրդներուն վրայ . հրացա-
նով սաստիկ կռիւ եղաւ մէջերնին . և
այս անգամին ալ կառավարութեան
կողմը յաղթող գտնուեցաւ :

Հոկտեմբեր 13 էն 14 լուսնայրու
գիշերը երեք գեղի բնակիչներ , որ ա-
ռաջիկայ խուլարար յեղափոխական
ներու հետ միաբանած չէին . ոտք ե-
լան . և իրենց գեղերը և ուրիշ մօ-
տաւոր տեղեր շատ գէշութիւններ ը-
րին : Կառավարութեան զօրքը իմանա-
լով ասոնց վրայ գնաց և ասոնք ալ փախ-
ցուց : Երեք չորս օրվան մէջ բանի մը
տեղ պատերազմ ըլլալով՝ ամեն տեղ
ալ յեղափոխականները յաղթուեցան .
և բազմաթիւ մարդիկ բռնուեցան
բանտը դրվեցան , այս գեղացիներն ալ
Սանսէն և Բրեսի պիտի երթային .
այն տեղերը ելած ապստամբութեանը
ոչ մէկ տալու համար : Երեսուցներուն
համար բող 600 հոգի կ'երէր . և թէ
որքիչ մը աւելի շուտ շարժէին և Սան-
սէն քաղաքին տիրէին նէ եվէրք կը
շատնային և յաղթերը դժար կ'ըլլար :

Հոկտեմբեր 14 ին ձայն ելաւ որ
նորէն մէկ մըն ալ պատրաստութիւն
կայ Սանսէն և Երեսուց գետին շրջակայ
երկիրները : Եւ օրը կէս օրէն երկու
ժամ ետքը Պուրժ քաղաքէն երկու
գունտ զօրք ձամբայ ելան . մէկը Բրեսի
և մէկը Սանսէն երթալու :

ԱՆԳԱՒԱ : Հոկտեմբեր 6ին իրիկ
ուան դէմ Երեսուցի «Եօ Բէր» ըստ
թագաւորական թէատրոնին մէջ բազ-
մաթիւ մարդիկ ժողովուեցան . Երեք-
կայէն յատկապէս եկած կնիկն մը ա-
տենախօսութիւնը մտիկ ընելու հա-
մար . որ Երեսուց քաղաքէն եկեր էր .
Երեսուց Պուրժ անուն կնոջ հնարած
կանացի հագուստին աղէկութիւննե-
րը բացատրելու . և ինկիլիզ կնիկները
այն ձև հագուելը հաճեցնելու համար :
Թէատրոնին մէջ անկարգուի մը ջըլլա-
լու համար պէտք եղած պատրաստուե-
լները տեսնուլեցան . թէատրոնին տեսու-
չը Պ. Նիկիտչը : Պուրժի հնարած հա-
գուստին պաշտպան կանայքը ներս խօ-
թեց . որ ութը հոգի էին . և իրենց
յատկացած տեղը գացին նստան : Ե-
սոնց չորսը պղտիկ աղջիկներ էին եօթ-
նէն մինչեւ տասն և չորս տարեկան .
մէկը չափահաս աղջիկ մը 17 տարեկան ,
մէկը 25 և մէկը 50 տարեկան կանայք :
Երեսուց թէատրոնին ընելու կնիկն է 26
տարեկան . որ իր մէկալ ընկերներէն
աւելի համարձակ և աներկիւղ կ'երե-
ւի . մէկալները գիտես թէ տակաւին
իրենց նորերու կանգնեցնելու սուր-
ված ջըլլալով ամբնալ մը կը ցուցնեն :
Թէատրոնին մարդիկը այս նոր հանգի-
սականները ծափահարութեամբ ըն-
դունեցին , և 26 տարեկան կնիկը սիւ-
սու իր ատենաբանութիւնը խօսիլ .
ըսաւ :

« Եստ ժամանակէ ՚ի վեր ամերի-
կացի և եւրոպացի կնիկ մարդիկը ի-
րենց հագուստին ձեւոյն մէջ անանկ
մէկ փոփոխութեան մը կը բաղձային .
որ օգտակար ըլլար . և այս փոփոխու-
թիւնս հարկաւոր տեսնուած էր : Ե-
րեքիկայի մէջ այս բանին պիտի առաջ
ձեռք դարձնէր անով ալ փառաց և
վարձուց արժանի են , որ գերութիւ-
նը վերնալու համար շատ աշխատե-
ցան » :

Եւս միջոցիս արտաւոյց և անսովոր
ձեւով հագուած ութը կնիկ մտան թէ-
ատրոնը . և յատուկ տեղ մը գացին
նստան . մինչեւ այն ատենը հասարա-
կութիւնը ծանր կը կենար . բայց ա-
սոնք տեսան նէ խնդրին զպէր ան-
հընար եղաւ : Երեքը մէկէն խնդալ
և իրարու հետ խօսիլ սկսան :

Մէկ ինկիլիզ կնիկ մը , որուն հա-

գուստը կիսով չափ Պուրժի հնարա-
ծէն էր , թէատրոնը մտաւ և առաջ
քայլելով դէպ ՚ի տեսարանը , հանգի-
սականներուն աղաչեց որ լուռ կենան .
և ամերիկացի տիկինը յարգանք մը
տիկ ընեն . որուն գիտաւորութիւնը
պարտաւելի բան մը չէ ըսաւ : Երեքն
ալ ծափ դարձնելով իրաւունք տուին :

Երեքիկայի ատենաբանը նորէն խօ-
սիլ սկսաւ . « Երեքիկայի կնիկ մար-
դիկ մտածեցին ըսաւ , որ ուրիշ գե-
րութիւն մըն ալ կայ վերցնելու , ա-
նանկ մէկ գերութիւն մը , որուն դէմ
ոչ կրօնքը , ոչ բարոյականի սկզբուն-
քը և ոչ օրէնքները բան չի կրցան ը-
նել : Եւս գերութիւնը հնարող բո-
նաւորը ամենքդ ալ գիտէք . այն է որ
ձոպ անունով կը ճանչցուի : Եւ ինչո՞ւն
Եւս ասոր դէմ մեր ամբաստանութիւն
ները և գանգատները ասոնք են : 1) Ե-
րեսուց գետին օրէնքները ամենն ալ
կ'աւրէ . մինչեւ կանանց կենսքը վը-
տանգի մէջ անգամ կը ձգէ : Եւս պա-
հանջմունքներով կնիկ մարդիկ կը բո-
նաւորուին իրենց ստակը ասոր մըս
խել , որ ուրիշ աւելի աղէկ բանի կը-
նար գործածուի : Երեսուց կնիկ մար-
դիկ անանկ կ'սպառնան են , որ չեն կը-
նար այն ծառայութիւնները ընել . ո-
րոնք որ մարդիկ անոնցմէ պահանջելու
իրաւունք ունին » : Եւս ըսելով ասա-
նաբանը խօսքը կը բերէ « Եւս ըսած
նեղ հագուստներուն վրայ . որոնք ա-
ռողջութեան ալ վնասակար են : Եւ
վերջը ըսաւ .

« Երեք բան մը չէ մի որ կանայք
այս կերպով միշտ չարչարանքի և տա-
ռապանքի մէջ մնան : Սակայն այս հա-
սարակաց աղաւտութեան ժամանակիս
մէջ կնիկ մարդոց ալ ասանկ ծանր լու-
ծէ մը աղաւտելուն ժամանակն եկած
է : Ծափահարութիւն : Կնիկ մարդոց հի-
մակուան հագուստը անոնց բնական
մէկ չարչարանք մըն է . որ միանգա-
մայն հոգեւոր և բարոյական ալ է .
կանանց միտքն ու մարմինը մէկէն ու-
ժէ կը ձգէ : Եւս ասոր համար է որ
վերջապէս ամերիկացի կանայք որոշե-
ցին ձոպի դժոյզակ և անտանելի լու-
ծը իրենց վրայէն նետել : . . . Հոս
տեղը այս ալ ամբերնիք առեք որ ա-
սիկայ կնիկ մարդու անկանոն խելքէ
առաջ եկած բան մը չէ . այս փոփո-
խութիւնս ուղղվել մտքի խորին հա-
ւանութեան արդիւնքն է . և վերջա-
պէս ձեղի ասպարէզ կը կարգամ . սա
հագուստիս վրայ որ աչքովիդ կը տես-
նէք . անպարկէշտ կամ գոնէ անվայել
բան մը կը տեսնէք մի » :

Մէկ ձայն մը պատասխանեց . « Սա-
կայն Պուրժի հնարած հագուստը
ձիւղ ատիկայ չէ . Տէքսթեր տիկինը
տեսնել կ'ուզենք » :

Երեսուցան իր խօսքը շարունա-
կելով կ'ըսէ . « Միշտ ամեն նորոգու-
թիւն ելել պակաս խօսքերու և տրե-
տունջներու պատճառ կ'ըլլայ : Կնիկ
մարդոց փրփր հագնելու սկսած ա-
տենին ամեն մարդ ջըստէ մի որ այս
սովորութիւնս չարմատանար : Եւ թէ՛
կ'երեւի որ կնիկ մարդիկ իրենց եր-
կանը քալած հագեր դուրս ելեր են
կ'ըսուի : Եւ ինչո՞ւն : Միտքս կուգայ որ ,
երբոր ինկիլիզ ձոպի պատկեր մը Ե-
րեքիկա եկաւ , իմ բարեկամ կանանց
մէկը փրփր տեսնելով ըսաւ . « Եւս
ինչ փափուկ նորոգութիւն . երբոր տը-
նէն դուրս ելելու գործ մը ունենամ
նէ՛ք Եւս ամեն քալած հագնիմ , անանկ
եկեմ » : Ծափահարութիւն և ծիծաղ :

« Թէ որ ինկիլիզ թագուհին Եւս իր-
գորիս » այս նորերու կ'հագուստը տես-
նէ՛ք և աղէկութիւններուն խելքը հա-
նի նէ կ'ընդունի . իրեն համար չէ ալ
նէ՛ք գոնէ իրեն զաւակներուն համար .
և այն ատենը թագուհին կողմէն ալ
մեր դատը վաստակած կ'ըլլանք :

« Խօսքս չի լրջացուցած » այս նորա-

ձեւութեան հեղինակն ալ ձեղի ճանչ-
ցունեմ : Երեսուց Պուրժ տիկինը մէկ
չնաչարահիկ կնիկ մըն է , մէկ մեծար-
գոյ փաստաբանի մը ամուսինն է . որ
միացեալ նահանգաց Սենսէն — Դօլս
տեղը կը բնակի » :

Երեք անգամ միաբան ծափահա-
րութիւն եղաւ Երեսուց Պուրժի պա-
տուոյն . և հանգիստականները ցրուե-
ցան : Երեսուց մը չի ծագեցաւ թէատ-
րոյին մէջ . բայց խնդրներ և ծաղրա-
կան խօսքեր եղան :

— Երեսուցի ապակեղէն պալատը
կամ համաշխարհական արուեստից հան-
դիսարանը հոկտեմբեր 11 ին գոցուե-
ցաւ : Երեսուց օրէն մինչեւ գոցված
օրը ստակ վճարելով ներս մտնողներուն
համարները եղաւ 6.000.000 հոգի : Թէ
բնական թէ արուեստաշէն բաներ
հանգիստարանը ներկայացնողներուն
համարներն էր 18.000 հոգի : Վաճա-
ռականութեան գիւնարին մեծ պատ-
ուադրամը (միտալը) պատիւ առնող
ներն են 166 հոգի : Հասարակ պատ-
ուադրամ առնողներն են 2982 հոգի :
Պատուաւոր յիշատակութիւն մը ե-
ղաւ 2.043 հոգիի համար . և 13 հո-
գիի դրամական վարձք տրուեցաւ :

Պատիւ կամ պատուադրամ առնող
ները՝ ազգի վրայ բաժնելով այսպէս
կը գտնենք : Երեսուցի Յօլլէրայն
(մարտի միութիւն) ըստ ընկերու-
թեան միացած պետութիւններուն 899 :
Պալլէրայն 99 : Սպարտիայէն 188 :
Վուրթէմպերկէն 100 : Սայն գետին
քով Դուանթօնգէն 33 : Հէսսէի
մեծ դքսութիւնէն 81 : Երեսուցի
կէն 6 : Համպուրկէն 123 : Հաննովը-
րէն 10 : Եւսպէրէն 11 : Մէքլենբուր-
կէն , Նուրմպերկէն և Օլտենպուր-
կէն 19 : Երեսուցի 748 : Պէրլիքա-
յէն 512 : Պրազիկայէն և Չիլիէն 5 :
Չինաստանէն 34 : Տանիմաքայէն 44 :
Տաճիստանէն 391 : Սլաւիայէն 289 :
Երեքիկայէն միացեալ նահանգներէն
566 : Հունաստանէն 61 : Եւր կընա-
տէն 5 : Հօլանտայէն 114 : Հունայէն
55 : Սառէնիայէն 93 : Թօքսանայէն
117 : Պարսկաստանէն 10 : Բօրգուկա-
լէն և Սառէրայէն և ջըլակայէնէն
150 : Բուսսաստանէն 575 : Ինկիլու-
թեան կողմներէն 5 : Երեսուցէն և Եւր-
վէճէն 46 : Օւլիցցերէն 275 : Եւր-
ուսաստան 1.054 : Ինկիլիզներուն համ-
ընքը ասոր մէջ չի պարունակուի . և
ասոնց ամբողջ համարները , ինչպէս որ
վերոյգրեալ թիւերը գումարելով կը
գտնենք . կ'ըլլայ 6723 հոգի : Սակայն
Երեսուց ըստ իր տեղի , որկէց այս տեղեկու-
թիւնը յողմեցնէ , հոկտեմբեր 18
թերթին մէջ պատիւ առնողները վե-
րոյգրեալ կերպով ազգի վրայ բաժ-
նելէն ետքը հոկտեմբեր 19 ին ամբող-
ջական համարներին կը գնէ 5204 , որ
վերոյգրեալ 6723 թիւէն աւելի ըլլա-
լուն տեղը , որովհետեւ ինկիլիզ ծառ-
տարարութեամբ տեսնուած վարձք առ-
նողներուն համարներն ալ ասոր մէջ
պիտի պարունակուի . 1699 ալ պակաս
կուգայ : Հաշուին մէջ սխալ մը կը
գուշակուի ասկէց :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ : Դուանթօն և ինկիլի-
զի տերութեանց դեսպանները Դուանթ-
ֆօնգի գերմանական դաշնակցութեան
համադրային ժողովոյն երկու անգամ
բողոքոյ ծանուցագիր ներկայացուցին
իրենց տերութեանը կողմէն Երեսուցի-
ային իրեն իշխանութեանը տակն ե-
ղած բոլոր դաւառներով մէկ տեղ
գերմանական դաշնակցութեան մէջ
մտնել ուղղելուն դէմ : Դուանթֆօնգի
աւագածոյրը այս խնդիրս Գերմանի-
այի ներքին կառավարութեանը վերա-
բերեալ բան մըն է և օտար տերութիւ-
նները մէջ մտնելու իրաւունք չունին
ըսելով մերժեց :

Երեսուցի որովհետեւ իր ամեն
գաւառներով դաշնակցութեան , մէջ
մտնել նէ շատ կը զօրանար , որ Բրու-
սիայի աշխարհակարութեան նպատակ-
ներուն հակառակ է , ուստի հոկտեմ-
բեր 3 ին Բրուսիայի կողմէն համադ-
րային ժողովոյն իրկուած դեսպանը
իւր տերութեան կողմէն ժողովոյն ծա-
նուցագիր մը ներկայացուց , որով կ'ը-
սէր որ Բրուսիայի թագաւորութեան
արեւելեան Բրուսիա և Բօգէն գա-
ւառներուն գերմանական դաշնակցու-
թեան մասն ըլլալուն վաւերացուցիչ
գիրը չեղածի պէս բռնուեցաւ է . ո-
րովհետեւ այս գիրը տրուած ժամա-
նակը գերմանական իշխանութիւննե-
րուն ամենն ալ ստորագրած չէն . միայն
պրզակի խորհրդարանէն առնուած 17
ստորագրութիւն ունի : Դուանթֆօնգի
համադրային ժողովը այս պատճառիս
համոզվելով առաջարկութիւնը ընդու-
նեց . և ասկէց ետքը արեւելեան Բրու-
սիա և Բօգէն գաւառները գերմանա-
կան դաշնակցութեան մասն պիտի չի
սեպուին . 1815 էն առաջ ինչպէս էին
նէ անանկ պիտի մնան :

Երեսուցի կայսերութեան լրագիրը կը
պատմէ որ Բրուսիայի տերութիւնը
Եւրոպայի մեծ տերութիւններուն
ջըլաբերական ծանուցագիր հանելով
խմցուցեր է որ կ'ուզէ Երեսուցի
գերութեան երկիրը որ 1847 էն ՚ի վեր
Բրուսիայէն զատված և Օւլիցցերի
մասն եղած է . նորէն իրեն իշխանուե-
տակն առնել :

ՀՈՌՄ : Հասարակաց շինուածոց
տեսուչ նախարարը Հոմմայու պետու-
թեան խորհրդարանին և նախարարաց
խորհրդարանին պատշաճ դատելով
Հոմմայու քահանայապետէն հրաման
առաւ Երեսուցի Հոմմ շինուած եր-
կաթ ձամբան մասնաւոր ընկերութե-
մը յանձնել , որուն անդամներն են Ֆը-
ռանսըրը և պէրլիքայի : Եւս ձամբաս
շինուելու երկու ծայրէն մէկէն պիտի
սկսուի . և յանձնելու թուղթը երկու
կողմէն ստորագրուելուն թուականէն
հաշուելով եօթն ամսուան մէջ պիտի
լրջնայ . և մէկ տեղ մըն ալ նշանակ-
ուած է որ հոն հասնելուն պէս ճիւղ
մըն ալ անկէց պիտի դադարէ , որ դէպ-
քի Պօլսիայի կողմը պիտի երթայ :

Եւս ձամբուած Հոմմայի տերութիւնը
շատ ատենէ ՚ի վեր կարօտ էր . սակայն
յեղափոխականները կամ հասարակա-
պետականները որ երկրին և բնակչաց
աղէկութիւնը կը մոմըտանք կ'ըսեն ,
ասոր դէմ կը գնէին և մինչեւ հիմա
ձեռքի տակէ ծանր արգելքներ հանե-
լու եղանակներ կը մոմըտան : Երկայ
անհաւատալի կը թուի իրենց ընդհա-
նուր դրութեանը նայելով . որովհետեւ
երկաթ ձամբան իրարու հետ հաղորդակ-
ցութիւնը դիւրացնելով վաճառակա-
նութեան ծաղկելուն և բնակչաց բա-
րեկեցութեանը պատճառ կ'ըլլայ , որ
յեղափոխականներուն ուղածը պիտի
ըլլայ իրենց ամեն ատենուան խոստ-
մունքներուն նայելով . սակայն ասոնք
մասնաւորապէս ասոր դէմ գնելու եր-
կու հատ իրենց յատուկ զօրաւոր պատ-
ճառ ունին :

Երեսուցի պատճառն այն է , որ միշտ
կ'ուզեն հասարակութեան հաւտըր-
նել թէ կառավարութիւնը չուզէր
ուրիշ տերութեանց մէջ եղած ա-
ղէկ գիւտերը իրեն երկիրը խօթել . որ
ժողովուրդը յաջողութիւն գտնէ և շունչ
առնէ . ալ կ'ուզէ միշտ ժողովուրդը
բռնութեամբ ներդրութեան և չբաւո-
րութեան մէջ պահել : Երկաթ ձամ-
բան շինուի նէ ասիկայ պիտի չի կը-
նան ըսել անկէց ետքը , հասարակու-
թիւնը կառավարութեան դժգոհ ը-
նելու և անոր դէմ գրգռելու պատ-

Լյուծն հարկւր տուն յոյն կայ . որ մէկ եկեղեցի մը ունին . վաթսու տուն ալ պարսիկ կան . առանց միլիթի :

Լաւին կրօնաւորներն ալ կարծեմ լաւաւ կարգէն , քաղաքին մէկ բարձր և զուարճալի տեղը վայելուց եկեղեցի մը շինել սկսան . բայց հազու թէ շինութեան կէսը հասան , հարկ եղաւ որ յիշեալ կրօնաւորները քաղաքէն ելլեն , և շէնքը պակաս մնաց : Բայց մէկ պարսիկ մատուռ մը կայ , ուր տեղ հասնեալն հայերը իրենց կրօնական պաշտամունքը կը կատարեն , մօտաւոր գիւղերէն քահանայ բերելով . որովհետեւ հոս քահանայ չունին :

Քաղաքի մէջ երկու հարկուր տուն ուր հաղաքործութեան պարապող անձինք կան . վաճառականներ և արուեստաւորներն են շատ երկաթագործ և ներկարար : Լուսաւորը թէպէտ Նրեւա նինէն քիչ է , բայց շէնքերը անկէց վաշտուց և գեղեցիկ են :

Վեհաբն բերքերն են ցորեն , գարի և կտաւատ (քէնէվի) : Սօտ տարիներս ունիք թուրքի և քիչ ծառեր ալ անկեցին . բայց պտուղ տալու նշան չեն ցուցնել : Նրեւան երկրագործները ասկէց հնգապատիկ աւելի սերմ կը ցանեն . պտղատու ծառերն ալ շատ են . այգի ալ շատ ունին . և աղէք սանդուղիները այգիի բերքի կողմանէ երեւանցւոյ կը կարօտին : Սա կայն ասոր օդը առողջ և աղէկ է . և ծերերը անգամ միւր են , ասոր հակառակ հոն Նրեւան երկրատարներն անգամ մարածի պէս կը պարտին . երեսներուն գոյնը մեռելի կը նմանի . և ծերունի մարդ խիստ քիչ կը տեսնուի . վասն զի օդը վատաւոր է :

Նրեւանէն Վեհաբն հետ հաղորդակցութիւն ընելը գիւրդին է . և շատ Պարսկաստանի ապրանքներէն զատ , Պաղատաու բերքեր ալ կը բերեն , ինչ պէս են արմաւ , չամիչ , նուշ (պատէմ) , կաղնի (ֆընարի) , և անկէց կուգայ Ալեքսանդրուպոլիս և թիֆլիզ :

Այս քաղաքէս ամեն շաբաթ օր նամակ տանող սուրհանդակ կ'ըլլէ թիֆլիզ . Նրեւան նամակ խրկելու ելլելն ալ ասոր կուգան . որ կ'առնէ մինչև խաղախներուն Տիւրք ըստած տեղը կը տանի . Նրեւանի աւանդներն ալ հոն կը հասնին , և երկու կողմէն ալ գրեթէ մէկ սուրհանդակի կը տրուին . որ Պորչալուէն անցնելով թիֆլիզ կ'երթայ : թիֆլիզէն Ալեքսանդրուպոլիս եկող սուրհանդակն ալ Նրեւանու գիւրդը հոն Տիւրք կը ձգէ . Նրեւանի գիւրդերն ալ անկէց կ'առնէ Ալեքսանդրուպոլիս կուգայ . քանզի զատ սուրհանդակի ծախքի օգտուելու չափ այս երկու քաղաքիս իրարու հետ հաղորդակցութիւնը ծաղկեալ չէ : Ամառ Ապրանայ քովէն երթալ գալը գիւրդին է . բայց ձմեռը խրըղ քիչնէն և ան շամբայ ընեն :

Կառավարութիւնը կամք ըրաւ որ քաղաքէս գուրս որոշեալ մէկ վաճառանոց մը շինէ տարեկան տօնավաճառ (բանայիր) մը հաստատուելու համար : Բայց բնակիչները այս առաջարկութեան գործարարութեանը մէջ եփուղէկ դժուարութիւններ տեսան . զոր օրինակ , ծախու ապրանքները քաղաքէն վերցնելու հոն տանիլ , այն տեղ վրանի (չափորի) տակ մնալ , և աւաղակներէն միշտ երկիւղ կրել . ուստի պատճառաւոր գտան ըսելու որ մեր քաղաքէն տօնավաճառ մը սահմանվելու չափ առատ ապրանք չըլլեր . և թէ որ այս տօնավաճառը կով և գոմէշ և եղ ծախելու համար է նէ աւանց համար հիմակուան կրած անպըտուղ դժուարութիւններն ալ մեզի հերքեն : Այս պատճառաւ այս ա

ռաջադրութեան գործարարութիւնը խափանեալ մնաց :

ԱՐԵՎԵԼԵԱՆ ԴԻՐԱԿԱՅ ԳԻՒՂԵՐԸ

Քաղաքին հիւսիս կողմէն կը սկըսիմք գէպ ի վեր երթալու . և անոր ետեւօք տարածուած դաշտը պըտըտելով նոյն քաղաքին հարաւային կողմը կը լինելու մը : Վեղերուն անուանը առաջը դրուած Հ . գիւրդ կը նշանակէ հայաբնակ . Տ . գիւրդ նաճկաբնակ . և Հ . Տ . երկու աղբէ խառն : Սակայն այս բանին գիւղերը ամենն ալ հայաբնակ ըլլալուն համար նշանակելու կարօտ չի տեսանք . միայն մեծ գեղերը և անոց պարունակած տուններուն համարները գրինք :

1. 2. Վեղի անուամբ երկու գիւղ : 3. Վեղաձա . գետին քով բարձր տեղ մը , որուն առաջն էր վերի կամ մոտը : Այս գիւղի քով է Սարմառաշէն կամ Սարմաշէն վանքը , որն որ Վրիգորի Պահլաւունի մեծ իշխանին տղան և Վրիգոր Սարգստորոսին հորեղբայրը Վահրամ իշխանը շինեց Փրկչին 980 թուականին տաճարները : Եկեղեցւոյ շէնքը վայելուց և գեղեցիկ է . մէկ հանքէ ելած կարմրագոյն սրբաւատաւորներով շինուած . կաթուղիկէն բարեձեւ : Վրան լեցուն արձանագրութիւններն են . ունիք վերէն վար տող տող գրուած . և ունիք չըջնաւկին վրայ մեծ քանդակներով գրուած : Նրեւայ արձանագրութիւնները օրինակելու գեղին քահանայն ըսաւ թէ Տալալեան Սարգիս վարդապետը անոնք ամենն ալ օրինակեց , և տպուած ալ են . ուստի ես ալ հոգ չըրի օրինակելու : Նրեւայ յիշեալ իմաստուն վարդապետին տպել տուած գիրքը ձեռքս անցաւ , առաջին գործս եղաւ որ այս արձանագրութիւնները աչքէ անցնեմ . և տեսայ որ խիստ քիչերը օրինակուած էին . որով անհոգութեան վրայ ցաւեցայ , և մինչև հիմա կը ցաւիմ : Բերլին իշխանին և Հասանայ անունները հոն կարգադրվի որոց վրայ պիտի գրեմ Սեւանայ տուրադրութեանը մէջ : Եկեղեցւոյ ժառանգունն ու զանգակատունը աւերված են . սրահն ու հիմունքը դեռ կը կենան . եկեղեցին ալ ամեն կիւղով ամբողջ կը կենայ , և զանաւորներ կրօնական պաշտօնին հոս կը կատարեն : Նրեւայ կողմը մէկ մէկ եկեղեցի ալ կան միջին եկեղեցիէն մանր . արեւելեան կողմն ալ հին գերեզմաններ կան , որոց ունիք փորագրուած ալ են :

4. Սիւս Վալիւձա . նախնիստային մօտ . հին եկեղեցւոյ աւերակ մը ունի :

5. Կապս : 6. Խասարու : 7. Տերպիւս : 8. Թիֆլիզ : 9. Օրթա Վեղ : Այս վերջինս հին եկեղեցի մը ունի :

10. Իլի : Այս գիւղը և հետեւեալները մինչև Փաղուալի , մէկ ձորի մը մէջն . և ձորն ալ Իլի կըսուի :

11. Ղեկի Վեղ : 12. Պեղիկ : Հոս բերք մը կայ . և մօտերը աւերակ մը իւրեւ խառնուած : Բայն որ , հոն եկեղեցի մը կայ և արձանագրութիւն ալ ունի :

13. Վալիւձա : 14. Շիւկի : Այս անունով լեռանը տակը : Այս գիւղերը հիւսիսակողման ծայրն են . Ալեքսանդրուպոլիսէն Վալիւձա և Վալիւձաէն Շիւկի մինչև Վալիւձա :

15. Փայլար օղի : Տ . Փրկչի վանք մը կայ հոս :

16. Չոլի : 17. Ղեկի : 18. Կոմի : Զի Եօլի : Նոր ետեւի կողմն է խաղախ լեռը . որուն վրայէն կը փչէ փորեաղ հովը Ալեքսանդրուպոլսի վրայ : Վեղէն վեր , լեռան մէջ տեղերը մեծ չի նստած մը աւերակ կայ . որ ձիթա հանքի (եաղսանէի) հինք քար գտնելով անկէց քաղաք բերած են : Հոս ջրաղացներ ալ կան . որոնք լեռնէն իջած ջուրերը կը դարձնեն : Այս հա

մամատութեամբ ուրիշ աւերակներ ալ կան . որոնց այն կողման բնակիչները կ'ըսեն Քիւ խաղախ , կամ խաղախի խաղախ . և գեղացւոյ անասունները հոն կ'երթան արածելու :

19. Փաղուալ : 20. Թիֆլիզ : 21. Վեղաձա . փրկչի վանքի վանքով :

22. Սարմառ : 23. Վեղի : Երբ որ մանք Վեղի կըսեն , Չոլի-Վեղ-Վեղաձա ձերման հողին համար . վասն զի այս գիւղէն Չոլի-Վեղ-Վեղաձա անցնելով Եօլի կ'երթուի :

24. Չոլի : 25. Չալի : 26. 27. Վեղի : 28. Տիֆլիզ . այս գիւղին դուրսը վանք կայ :

29. Չոլի : 30. Տիֆլիզ . Հ . 100 տուն : 31. Վեղ խաղի : 32. Թիֆլիզ : 33. Վեղ : 34. Վեղ : 35. Վեղ : Երբ որ մանք Վեղի կըսեն , Չոլի-Վեղ-Վեղաձա ձերման հողին համար . վասն զի այս գիւղէն Չոլի-Վեղ-Վեղաձա անցնելով Եօլի կ'երթուի :

36. Վալիւձա . Հ . 300 տուն . որ բաւական մեծութեամբ գիւղաքաղաք մըն ալ կը ձգնայ . ու վեղաձա մէջը արուեստաւորներ ալ կան . քակված վանք մըն ալ ունի :

Վեղից կը սկսին գիւղերը Արագած լեռան տակը պատերը :

— Աղբային հոգեւոր և քաղաքական գերագոյն ժողովոյ անդամներուն ընտրութեանը ուղիկէ իմանալով աւանդական ծանուցանելու եկող շաբաթեան ձգեցինք :

Կեսարիոյ Սուրբ Կարապետի վառնուց ուսումնարանին համար ալ յարգի անձ մը տեղեկութիւն տուեր էր . այն ալ եկող շաբաթ կը ապեր :

(Սեպտեմբերի 11 յաջորդին) :

ԱՐՏԱՎԵՐ

Սարգստանի պատերազմ : Վերջին յի Վեքսաս գաւառէն օգոստոս 8ին գրուած յետագայ պատմութիւնը կը գտնեմք ֆրանսիացի օրագրի մը մէջ :

« Մէկ տեսարանի մը ներկայ գըտնուցայ , որ մարդու սիրտ անկէց աւելի շարժող տեսարան չի կրնար ըլլալ : Առտուան ժամ եօթնին տեսնելով (ըստ եւրոպացւոյ) , մեր պատնշափակ բանակին առաջն ուստիկ կը վազէր պոռալով օգնութեան հասնէր . մօտի քաղաքիկին տեղն ու կինը սպաննէր են :

« Այս ագարակ ըսածը մէկ հրաշանի միջոց (բուռնուն մէջդիւ) մը հազու հեռու ըլլալով մեր տեղէն , մեր վեշապ զորքերուն իրենց վեց հարուածեան (վեց անգամ նետող) աւերածանակը առնել տուի . և տեղը ցուցնելով գէպ ի հոն ճամբայ հանեցի : Ագարակին բակին դրանը քով խեղճ գաղթականը գտնալով հինգ տեղէ զարնուած փուռած արեան լըծի մը մէջ մնացած էր . բայց տակաւին շուշը վրան էր : Կինը կըսանով (չէքիձով) զարնուած էր . և մարմինը տակաւին տար՝ դրանը սէմին (էշիկին) վրայ ինկած էր :

« Սօտ քաղաքը բոլորի մը ետեւէ խրկելէս ետքը , այս շարագործութեան տեղը հասնող զինուորներուն գլուխ ըլլալով զարնուած մարդուն քովը գացի . որ կըցաւ ինձի պատմել թէ սեւամորթ մը առտուանց կանուկ , տունն եկեր է . և ինքը անկիւղ փախաւ խաղախի կարծելով կապել տուեր է մինչև տեղը գտնուի : Սեւը ինքզինքը քակելով ասոր գտնալով զարկեր է քանի մը տեղէ . կինը աղաւթու համար վրայ եկեր է նէ կնոջ ձեռքի կըռնուցեր և անոր կնոջը զարկեր մեռուցեր և փախեր է :

« Այս միջոցիս քաղաքացիներն ալ զինուորական խումբ կազմեր էին . և վազելով կուգային : Մէջքնուն մարդ հանեցին խաղախ մարդասպանը գըտնելու . որ գացին գտան . ագարակէն ձի մը քաշէր հեծեր կերթար , վրան գլուխը արկն . Սիւս Վեղաձա գետին եղը հասեր անդի կողմն անցնելու տեղ կը փնտռէր :

« Նորէն կապեցին . և աղէկ պահ պատմութեան շարագործութիւնն ըրած տեղը բերին : Վատաւորներն ալ եկած ըլլալով ուղեցին դատաստանն ընել . քաղաքացիք ուղեցին որ շուտով պատմութիւն անանկ կերպով մը որ աւանկ բան ընել խորհողները վճատին . ուստի մարդը որը որը այրելու դատաւ պարտեցին . շուտ մը մօտակայ գաղթականներուն մարդ հանեցին որ իրենց սեւ մարդ ծառաները առնեն դան պատմութիւն գտնուին ժամ հինգին . իմ գործը լինցած ըլլալով տեղըս դարձայ :

« Երբէն սկսելով երկրագործները իրենց սեւերուն հետ թափոր կազմած կուգային , սեւերը երկուք երկուք իրար կապած , մարդիկ ներս ալ հրաման ուղեցին . ես ալ հրաման տուի . բարեբաղժ եմ որ այն սրտուոր տեսարանին անձամբ չի գըտնուցայ : Օրինուորներս ինձի պատմեցին որ փառաւոր անկողնի մը մէջ կինը պառկուած լիւր երեսը գէպ ի կրաւ կը դարձուցեր են . և անկէց ետքը զիջուած փայտերուն կրակ տուեր են : Փայտերը դաշար ըլլալով յանցաւորը մուխի մէջ ծածկուեր էր . բայց պօռաւուն ձայնէն կ'իմացէր մինչև երբ կենդանի մնալը , որ հինգ րոպէքէց : Օրինուոր գաղթականներն գիւղերը մեռաւ . և յաջորդ օրը տեղւոյն կառավարութեան բոլոր անդամները և զօրքը մարդուն ու կրկանը թաղման հանգիստ գտնուեցան :

Դեքսասի մէջ ասանկ սաստիկ և անաչառ ժներուն հարկս պըլլալով լրագրոյս բանավարկաններուն մէջ Արեւիկայի նամակները կարգադրուեցին :

— Սարգստանի : Մէկ մարդ մը որ կարգաւոր շատ սէր ունէր , օր մը որ սորդեան կ'ըլլէ . հետը տղայ մը և հրացան (թիւֆէնի) մը կ'առնէ կ'երթալով ծառի մը տակ կը նստի , տղան կ'աղաղէ որ մէկ որս մը մ'տեսնաւ ըլլայ նէ իրեն իմաց տայ . գիւրքը գըտնուեցին կը հանէ . անոցը աչքը կը դընէ և կ'ըսիսի կ'որ ալ : Տղան որս մը տեսնելով կ'իմացնէ . կարգադրուեցին որ բնութեամբ քիչ մը դանդաղ և ծանրաշարժ ալ էր , մինչև գիւրքը կը գոյցէ , անոցը էն կ'առնէ մէկ գիւղը դնէ և հրացանը կը լըցնէ և նշան կ'առնէ նէ որս կ'երթայ : Տղան կ'իմացնէ անոր թէ տեսած որս փախաւ . որսորդը հանդարտութեամբ մը ես ալ անոր տեղն ըլլայի նէ անանկ կ'ընէի ըսելով որքէն գիւրքը ձեռք կ'առնէ կ'ըսէ կ'ըսի կարգալ : Իրեւա կը հասկնուի թէ իրիկուն տուն դարձած ասանկ որքան առատ որս տարած կ'ըլլայ հետը . այսինքն միայն անոնք որ գրքին մէջէն որոացեր և մորքն պայտասակին (տաղարձըսին) մէջը պահած էր :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԼԵՍԳՈՒՍ
Պրոսպեկտ Զինանկա
Չամուռնայ :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՎԱԿԻՄՈՒ ՄԻԻԿԵՆՏԻՍԵԱՆ
Ի ՎԵՐԻՐ ԻՆՆԵ